

Paweł
HAMERA* **Obraz USA na szpaltach
dziewiętnastowiecznej prasy
warszawskiej. Na marginesie
książki Anny Stockiej *Oblicza
Ameryki. Stany Zjednoczone
w świetle prasy warszawskiej
z lat 1865–1877***

Oświęcim 2016

Representations of the United States in 19th-Century
Warsaw Press. A review of Anna Stocka, *Oblicza
Ameryki. Stany Zjednoczone w świetle prasy
warszawskiej z lat 1865–1877* [*Faces of America:
The United States in the Warsaw Press, 1865–1877*],
Oświęcim 2016

W Instytucie Historii i Nauk Politycznych Uniwersytetu w Białymstoku pod okiem profesor Haliny Parafianowicz pracuje grupa badaczy zajmujących się historią Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. W Instytucie tym powstała też praca doktorska, na podstawie której przygotowano monografię zatytułowaną *Oblicza Ameryki. Stany Zjednoczone w świetle prasy warszawskiej z lat 1865–1877*, opublikowaną przez wydawnictwo Napoleon V¹. Autorką książki jest białostocka historyczka Anna Stocka. Badaczka poza wydaniem tej publikacji popęła również szereg krótszych tekstów na temat tego, jak ukazywano wizerunek Ameryki oraz wydarzenia związane z tym krajem na łamach polskiej prasy².

* <https://orcid.org/0000-0001-7657-1916>

¹ Warto zaznaczyć, że w ostatnich latach nakładem tego wydawnictwa ukazało się kilka pozycji na temat historii USA autorstwa białostockich historyków z tego ośrodka. Zob. *Czas wojny, czas pokoju: Stany Zjednoczone Ameryki w XIX wieku*, t. 1, pod red. Ł. Niewińskiego, Oświęcim 2014; *toż*, t. 2, pod red. Ł. Niewińskiego, Oświęcim 2015; *toż*, t. 3, pod red. Ł. Niewińskiego, Oświęcim 2016; *toż*, t. 4, pod red. Ł. Niewińskiego, Oświęcim 2017; K. Chomicz, H. Parafianowicz, M. Puchacz, *Japończycy w Stanach Zjednoczonych. Od wrogości do internowania*, Oświęcim 2016; *American Historical Sources to 1945*, pod red. Ł. Niewińskiego, Oświęcim 2016; *American Historical Sources from 1945 to 2016*, pod red. E. Waško-Owsiejczuk, Oświęcim 2017.

² Zob. A. Stocka, *Echa sporu amerykańsko-brytyjskiego o „Alabamę” na łamach prasy warszawskiej z lat 1865–1872*, [w:] *Czas Ameryki: księga ku czci profesora dr hab. Krzysztofa Michałka*, pod red. H. Parafianowicz, Białystok 2011, s. 127–140; *taż*, *Między fascynacją a rozczarowaniem: Nowy Jork w prasie warszawskiej z drugiej połowy XIX wieku*, „Białostockie Teki Historyczne”, t. 9 (2011), s. 99–115; *taż*, *Osadnicy i farmerzy. Amerykański „Far West” w świetle prasy warszawskiej II połowy XIX wieku*, „Białostockie Teki Historyczne”, t. 10 (2012), s. 139–153; *taż*, *Echa zabójstwa*

Głównym celem recenzowanej monografii jest przedstawienie tego, jak Stany Zjednoczone były ukazywane na szpaltach stołecznej prasy w okresie tzw. Rekonstrukcji (1865–1877), który nastąpił po wojnie secesyjnej, oraz ustalenie tego, czy wiadomości na temat Ameryki tam publikowane były rzetelne. Temat badań podjęty przez Autorkę jest z pewnością potrzebny i w pełni uzasadniony, szczególnie, że nie doczekał się on do tej pory opracowania w polskiej historiografii. Warto przy okazji zaznaczyć, że prasa, szczególnie w związku z jej dygitalizacją, staje się coraz częściej wykorzystywanym źródłem w warsztacie historyka³. Główną część recenzowanej książki (377 stron) stanowi sześć rozdziałów podzielonych na podrozdziały i podpodrozdziały, a dodatkowo składa się ona ze wstępu, zakończenia, bibliografii oraz spisu tabel, wykresów i ilustracji. W publikacji został zastosowany układ problemowo-chronologiczny, co należy uznać za słuszne rozwiązanie.

Monografię otwiera wcale obszerny wstęp, w którym został sformułowany cel pracy. Autorka formułuje też szereg pytań, na które chce odpowiedzieć w swojej publikacji (s. 13–14). Omówiona jest tutaj cezura pracy, czyli okres tzw. Rekonstrukcji w USA, oraz podstawa źródłowa, którą, jak wskazuje na to tytuł książki, stanowi polskojęzyczna prasa warszawska. Przeprowadzono szczegółową kwerendę takich dzienników, jak: „Gazeta Polska”, „Gazeta Warszawska”, „Kurier Warszawski”, „Kurier Codzienny”, „Gazeta Handlowa”, „Wiek”, „Dziennik Warszawski”, oraz następujących magazynów: „Tygodnik Ilustrowany”, „Kłosa”, „Bluszcz”, „Tygodnik Mód i Nowości” oraz „Wędrowiec”. Autorka podkreśla, że szczególnie przydatne okazały się „Gazeta Polska”, „Gazeta Warszawska” oraz „Wędrowiec”. Dodatkowo, Badaczka sięgnęła po takie źródła drukowane, jak dziewiętnastowieczne relacje podróżnicze. Opisane zostały tutaj również opracowania, które wykorzystano do napisania pracy (głównie publikacje na temat prasy warszawskiej oraz książki na temat okresu Rekonstrukcji, historii USA oraz Polaków w Ameryce).

prezydenta Abrahama Lincolna w prasie warszawskiej, [w:] *Dom podzielony. W 150-lecie wojny secesyjnej*, pod red. A. Muszyńskiej, Katowice 2013, s. 105–116; taż, *Reports on the American presidential election of 1876*, [w:] *Polish perspectives on American history: insights, interpretations, revisions*, pod red. H. Parafianowicz, Białystok 2013, s. 103–114; taż, *Udział Polaków w wystawie w Filadelfii w 1876 r. w świetle korespondencji prasy warszawskiej*, „Białostockie Teki Historyczne”, t. 11 (2011), s. 129–144; taż, *Amerykanki w prasie warszawskiej lat 60. i 70. XIX w.*, [w:] *Czas wojny, czas pokoju...*, t. 1, s. 125–134; taż, *Amerykańskie Południe po wojnie secesyjnej w świetle prasy warszawskiej z lat 1865–1885*, „Białostockie Teki Historyczne”, t. 12 (2014), s. 131–149; taż, *Mit amerykańskiego Zachodu na łamach czasopisma „Wędrowiec” (1863–1906)*, „Białostockie Teki Historyczne”, t. 13 (2015), s. 169–192; taż, *Problematyka amerykańska na łamach „Tygodnika Mód i Powieści” w latach 1900–1914*, [w:] *Czas wojny, czas pokoju...*, t. 2, s. 6–24; taż, *Stany Zjednoczone w korespondencjach Sygurda Wiśniowskiego do prasy warszawskiej*, [w:] *Czas wojny, czas pokoju...*, t. 3, s. 66–79; taż, *Wizerunek Amerykanów na łamach prasy warszawskiej po wojnie secesyjnej*, [w:] *Czas wojny, czas pokoju...*, t. 2, s. 59–69.

³ Zob. m.in. *Prasa w warsztacie badawczym historyka*, pod red. K. Karolczaka i K. Meus, Kraków 2017.

Pierwszy rozdział pracy poświęcono omówieniu prasy warszawskiej i został napisany w oparciu o publikacje polskich prasoznawców i historyków prasy, szczególnie Zenona Kmiecika⁴. Autorka podzieliła omawianą prasę na prasę codzienną („Gazeta Warszawska”, „Gazeta Polska”, „Wiek”, „Kurier Warszawski”, „Kurier Codzienny” i „Dziennik Warszawski”) i periodyczną. Prasa periodyczna została pogrupowana według tego do kogo poszczególne tytuły były adresowane, na: czasopisma społeczno-polityczno-kulturalne („Przegląd Tygodniowy”, „Niwa”, „Tygodnik Ilustrowany”, „Kłosa”, „Biesiada Literacka” i „Wędrowiec”), prasę kobiecą („Tygodnik Mód i Powieści” i „Bluszcz”), czasopisma kierowane do rodzin („Kronika Rodzina”, „Opiekun Domowy”, „Ognisko Domowe” i „Przyjaciel Dzieci”), czasopisma rozrywkowe („Kurier Świąteczny”, „Kolce” i „Mucha”), prasę fachową i naukową („Gazeta Handlowa”, „Gazeta Przemysłowo-Rzemieślnicza”, „Gazeta Rolnicza”, „Biblioteka Warszawska” i „Ateneum”), prasę wyznaniową („Izraelita” i „Przegląd Katolicki”) oraz prasę kierowaną do ludu („Zorza”). Poszczególne tytuły zostały opisane i zwięźle scharakteryzowane. Autorka omawia ich historie, zespoły redakcyjne i ich poglądy polityczne, nakłady, felietonistów, korespondentów, współpracowników, jak i profile czytelników. Szkoda, że Autorka nie zdecydowała się bardziej szczegółowo omówić prasy ilustrowanej. Może warto było poświęcić jej osobny podrozdział i podać więcej informacji na przykład na temat tego kim byli rysownicy, jakiego rodzaju ryciny były publikowane (satyryczne, karykatury, portrety, rysunki obrazujące dane wydarzenia) oraz czy polskie redakcje inspirowały się tytułami zagranicznymi. Za pomocą między innymi tabel i wykresów został ukazany również rozwój polskiej prasy po powstaniu styczniowym oraz różnice w popularności prasy w stolicy i na prowincji. Zasygnalizowano tutaj też wpływ prasy amerykańskiej i wprowadzanych tam innowacji na polskie tytuły. Co najważniejsze, Autorka pokazuje skąd polskie redakcje czerpały wiedzę na temat Stanów Zjednoczonych i wskazuje, że informacje o tym kraju brano przede wszystkim z prasy zachodniej, relacji podróżników-Polaków (szczególnie istotne były listy Henryka Sienkiewicza⁵) oraz tłumaczeń publikacji obcokrajowców. Został tutaj również podkreślony fenomen podróżopisarstwa w tym czasie.

Bardzo dobrym rozwiązaniem, które zastosowała Autorka jest to, że w odsyłaczach do polskich gazet, w przypadku przedruków z gazet zagranicznych, w nawiasie podano z jakiego dziennika tekst został zaczerpnięty. Szkoda, że nie podano informacji o gazetach, z których przedrukowano artykuły, a szczególnie na temat tego jak ich redakcje były nastawione do dwóch stron w czasie wojny secesyjnej czy też samych Stanów Zjednoczonych. Na przykład, często wykorzystywano treści

⁴ Z. Kmiecik, *Prasa polska w latach 1864–1918*, Warszawa 1976; tenże, *Zarys historii prasy polskiej w Królestwie Polskim w latach 1864–1906*, Warszawa 1972.

⁵ Zob. też H. Parafianowicz, *Ameryka i Amerykanie w świetle „Listów z podróży” Henryka Sienkiewicza*, „Studia Podlaskie” 2003 (t. 13), s. 5–22.

z londyńskiego „The Timesa”, który był bardzo krytyczny wobec rządu federalnego USA oraz prezydenta Lincolna⁶. Dodatkowo, w książce została umieszczona rycina (s. 101) ukazująca głosujących Afroamerykanów, która ukazała się w 1872 roku w „Kłosach”, ale Autorka nie podaje, że rycina ta została przedrukowana z amerykańskiego czasopisma „Frank Leslie’s Illustrated Newspaper”.

W drugiej części pracy zostało zaprezentowane to jak prasa warszawska ukazywała oraz omawiała okres Rekonstrukcji w Stanach Zjednoczonych. Szczególnym zainteresowaniem cieszyły się losy amerykańskich prezydentów: Abrahama Lincolna, jego następcy Andrew Johnsona, Ulyssesa S. Granta, a nawet byłego prezydenta Skonfederowanych Stanów Ameryki, Jeffersona Davisa. Co ciekawe, zainteresowanie Davisem wynikało z tego, że polska prasa sympatyzowała z południowcami, co wiązało się z tym, że Polacy identyfikowali się z Konfederatami, szczególnie po upadku powstania styczniowego. Warto zaznaczyć, że podobnie rzecz miała się w przypadku prasy irlandzkiej⁷, a w XIX wieku bardzo często wskazywano, w tym szczególnie w prasie, na podobieństwa w położeniu narodów polskiego i irlandzkiego, które funkcjonowały pod uciskiem obcych mocarstw⁸.

Jak wynika z badań Autorki, warszawska prasa szczególnie interesowała się wydarzeniami w USA zaraz po zakończeniu wojny secesyjnej, a po tym jak w 1868 roku prezydentem został Grant, treści na temat sytuacji wewnętrznej Stanów Zjednoczonych były publikowane coraz rzadziej. Tym samym sporo uwagi poświęcono zamachowi na Lincolna, o czym najwięcej pisały „Gazeta Polska” i „Gazeta Warszawska”, a następnie starciu pomiędzy prezydentem Johnsonem a Kongresem, w którym przeważali zwolennicy bardziej represyjnej polityki wobec pokonanych stanów południowych. Redakcje polskich tytułów, jak pokazuje Autorka, otwarcie popierały politykę Lincolna oraz Johnsona, czyli łagodniejsze potraktowanie pokonanej strony, a krytycznie odnosiły się do działań radykalnych Republikanów, czyli członków partii Republikańskiej, którzy chcieli ukarać byłych Konfederatów oraz zagwarantować to, że prawa polityczne Afroamerykanów będą szanowane. Johnsonowi poświęcono też dużo uwagi w związku z tym, że został on pierwszym prezydentem w historii, przeciwko któremu, w wyniku eskalującego sporu z Kongresem, został złożony wniosek o impeachment. Prasa polska, jak podkreśla Autorka, opowiadała się przeciw odwołaniu prezydenta (str. 98). Zawilości procesu impeachmentu zostały przy tym wyjaśnione polskim czytelnikom na łamach prasy.

⁶ Zob. m.in. A. Grant, *The American Civil War and the British Press*, Jefferson, North Carolina 2000; D.A. Campbell, *English Public Opinion and the American Civil War*, Woodbridge 2003; G.M. Blackburn, *French Newspaper Opinion on the American Civil War*, Westport, Connecticut 1997.

⁷ Zob. J. Hernon, Jr., *Celts, Catholics and Copperheads: Ireland Views the American Civil War*, Columbus, Ohio 1968.

⁸ Zob. R. Healy, *Poland in the Irish Nationalist Imagination, 1772–1922: Anti-Colonialism within Europe*, Basingstoke 2017.

W związku z tym, że w omawianym w książce okresie doszło trzykrotnie do wyborów prezydenckich (w roku 1868 i 1872 wygrał Grant, a w 1876 roku Rutherford B. Hayes), informacje na ich temat był dostarczane polskim czytelnikom. Poza tekstami na temat kandydatów i spekulacjami kto miał największe szanse na wygraną, Polacy mogli dowiedzieć się jak w Stanach Zjednoczonych wyglądał dość skomplikowany proces wyboru prezydenta. Informacji oraz opinii na temat amerykańskiej sceny politycznej dostarczali w szczególności dwaj polscy korespondenci przebywający w tym czasie w Ameryce: Julian Horain i Sygurd Wiśniowski. Autorka sugeruje nawet, że Horain w swoich tekstach na temat wyborów chciał, pomimo cenzury, przybliżyć polskim czytelnikom zasady demokracji w USA, wiedzę na temat których mogliby wykorzystać w przyszłości (str. 121). Wskazywano też w tym czasie na położenie Afroamerykanów, w tym na represje ze strony krytykowanego przez polskie dzienniki Ku Klux Klanu. O losie czarnoskórych Amerykanów można było się dowiedzieć przede wszystkim z tekstów, przebywającego w tym czasie w USA, Feliksa Fryze. Inne teksty, które ukazywały się na szpaltach prasy warszawskiej dotyczyły skandali i korupcji, będących bolączką administracji Granta.

Rozdział trzeci monografii traktuje o tym jak na łamach warszawskich dzienników, przede wszystkim „Gazety Polskiej”, „Gazety Warszawskiej” i „Dziennika Warszawskiego”, komentowano politykę zagraniczną Stanów Zjednoczonych po wojnie secesyjnej. Omówiono tutaj napięcia z państwami Starego Kontynentu, szczególnie z Wielką Brytanią, Francją i Hiszpanią oraz plany ekspansji terytorialnej USA (kwestie Alaski, Kuby, Dominikany, Hawajów oraz Wysp Dziewiczych). Jak podkreśla Autorka, szczególnie dużo uwagi polskie gazety poświęciły zatargowi z Wielką Brytanią związanemu ze szkodami, jakie USA poniosły przez działalność konfederackich okrętów, które zostały zbudowane w brytyjskich stoczniach (tzw. „Sprawa Alabamy”). Duża ilość treści na ten temat pojawiła się w tym czasie na łamach prasy w związku z tym, że, jak podawały redakcje gazet, nie było innych kwestii godnych uwagi czytelników (s. 142). Na to jak były relacjonowane niektóre wydarzenia — jak słusznie sygnalizuje Badaczka — miała również wpływ cenzura i dobrym przykładem tego jest zakup Alaski od Rosji w 1867 roku, o czym polskie tytuły nie mogły swobodnie pisać.

Czwarta część książki zatytułowana *Amerykanie i ich problemy społeczne* poświęcona jest przede wszystkim kwestiom związanym z popularną w XIX wieku ideologią pozytywizmu, tj. amerykańskiej oświacie, walce kobiet o równouprawnienie, czy też pomocy charytatywnej dla ubogich, a w szczególności zaniedbanych dzieci z ośrodków miejskich. Jak pokazuje Autorka Stany Zjednoczone cieszyły się coraz większym zainteresowaniem w drugiej połowie XIX wieku i tym samym polskie redakcje chciały pokazać jak wyglądało tam życie. Pojawiło się dużo tekstów o charakterze podróżniczym, ukazujących różnorodność i bezmiar tego kraju. Reportażysty nawet nazywali w tym czasie poszczególne stany państwami. Na łamach polskiej prasy opisywano różne regiony, szczególnie zniszczone po wojnie stany południowe

oraz tereny zamieszkałe przez polskich imigrantów. Temat emigracji z ziem polskich był często poruszany w polskich periodykach, przy czym, jak podkreśla Autorka, polskie redakcje były przeciwne temu trendowi i starały się zniechęcać Polaków do wyjazdu za ocean.

Sporym zainteresowaniem cieszyły się tematy związane z wyjątkowością, czy też odmiennością społeczeństwa amerykańskiego oraz osobliwościami Amerykanów, których postrzegano jako pełnych energii oraz niezmiernie praktycznych. Dużo pisano o różnorodności grup religijnych, gdzie najczęściej uwagi poświęcano bardzo nietypowym sektom (np. Shakersi, Harmoniści). Jak wynika z badań Autorki mało tekstów opublikowano na temat samej kultury amerykańskiej, co wiązało się z tym, że była ona postrzegana z góry i uznawana za niedorównującą europejskiej. Tym samym pojawiły się jedynie nieliczne felietony na temat literatury i, między innymi w „Tygodniku Ilustrowanym”, teksty na temat malarstwa pióra Józefa Ignacego Kraszewskiego. Artykuły na tematy, które są poruszone w tym rozdziale, publikowane były nie tylko w prasie codziennej, ale przede wszystkim w polskich czasopismach. Informacje o amerykańskim społeczeństwie czerpano od polskich korespondentów, np. Krystyny Korbut, Szymona Adama Syrskiego i Adolfa Kollatschki, oraz z tłumaczeń publikacji autorów zagranicznych (np. Charles Nordhoff, Hepworth Dixon, Wirginia Penny). Na łamach warszawskich periodyków można było też znaleźć informacje na temat amerykańskiej prasy, choć mało wyczerpujące.

W kolejnym rozdziale Autorka omawia, jak na łamach warszawskiej prasy ukazywano to, jak wyglądało zasiedlanie amerykańskiego pogranicza. Polscy czytelnicy mogli się dowiedzieć przede wszystkim o gorączce złota w Kalifornii, jak i poszukiwaniach tego cennego kruszcu w innych rejonach USA. Na przykład, dużo informacji o poszukiwaniach złota w Czarnych Górach w Dakocie Południowej dostarczał Sygurd Wiśniowski, który był członkiem ekspedycji w tamte rejony podpułkownika George’a A. Custera. Z tekstów Wiśniowskiego można było się również dowiedzieć o amerykańskich pionierach i jak wyglądało osadnictwo na zachodzie Stanów Zjednoczonych. Sam Polak planował nawet nabyć ziemię w ramach ustawy *Homestead Act*. Autorka wskazuje, że w polskiej prasie uwypuklano trudy osadników, o czym można było przeczytać też w kierowanej do chłopów „Zorzy”. W prasie pojawiały się również teksty o kowbojach (szczególnie w „Opiekunie Domowym”), gdzie ich życie nie było idealizowane, oraz w szczególności o Indianach. Temat Indian, którzy często byli przedstawiani w przerysowany i stereotypowy sposób, cieszył się też popularnością w periodykach dla młodzieży, szczególnie w „Przyjacielu Dzieci”. Dzięki Wiśniowskiemu sporo uwagi na łamach „Wędrowca” poświęcono również bitwie nad Little Bighorn, w której poległ Custer. Warto nadmienić, że Wiśniowski, jak podkreśla sama Badaczka, ukazywał Indian w negatywny i rasistowski sposób (s. 261). Odmiennej obraz Indian dał w „Ateneum” historyk Aleksander Świętochowski (s. 262). Dość dużo treści poświęcono budowie kolei transkontynentalnej, a Roger Łubiański na łamach „Kroniki Rodzinnej” opisał z autopsji jak

wyglądało podróżowanie amerykańską koleją. Dwa osobne podrozdziały w tej części rozprawy poświęcono: imigrantom z Chin (w odniesieniu do nich pisano między innymi o ich pracowitości i problemie prostytucji) oraz mormonom (polskie redakcje szczególnie interesował temat poligamii).

Wystawa filadelfijska 1876 roku na tle sytuacji gospodarczej po wojnie secesyjnej to tytuł ostatniego rozdziału. Na wstępie omówiono to, jak na łamach polskiej prasy rozważano postęp gospodarczy oraz technologiczny USA. Autorka zwraca uwagę, że prasa codzienna żywo interesowała się zadłużeniem USA po wojnie domowej. Sporo pisano o handlu zbożem, gdyż Stany Zjednoczone były pod tym względem konkurentem Cesarstwa Rosyjskiego. Dużo treści pojawiło się na temat szybkiego rozwoju amerykańskich miast, które budziły zainteresowanie ze względu na tempo w jakim powstawały oraz tym, że różniły się od europejskich metropolii. Polski czytelnik mógł poznać takie miasta, jak: Nowy Jork, Waszyngton, Boston, Filadelfia, a Wiśniowski opisał też miasta Południa. Ukazywano je często, szczególnie Nowy Jork, w dość negatywny sposób i podkreślano, że brakowało im duszy, gdyż w Ameryce liczyła się głównie pogoń za zyskiem. Warto zaznaczyć, że, jak podkreśla Autorka w podsumowaniu rozprawy, Amerykę przeważnie ukazywano „przez pryzmat doświadczeń europejskich” (s. 338).

Główną częścią finalnego rozdziału są podrozdziały na temat setnej rocznicy uzyskania niepodległości (1876 r.) przez Amerykanów, przy okazji której zorganizowano międzynarodową wystawę w Filadelfii. Treści na temat tego wydarzenia, jak słusznie podaje Autorka, są szczególnie cenne, ponieważ polskie gazety nie posiłkowały się przedrukami z gazet zagranicznych, a publikowały relacje polskich korespondentów: Wiśniowskiego (pisał dla „Gazety Polskiej”, „Tygodnika Ilustrowanego” i „Kłosów”), Fryzego („Gazeta Warszawska” i „Kurier Warszawski”), Jana Karłowicza („Bluszczy” i „Biblioteka Warszawska”), J.F. Krajewskiego („Kurier Codzienny”) oraz Jordana Delikowskiego („Wiek”). Anna Stocka pisze, że Polacy bardzo dobrze oceniali wystawę zorganizowaną przez Amerykanów. Dali też obraz tego, jak prezentowały się polskie produkty, które otrzymały tam nagrody i wyróżnienia, o czym jednak już nie informowano. Żartobliwe ryciny, przedrukowane w monografii, na temat wystawy ukazały się nawet w satyrycznej „Musze” (s. 319–320). Szkoda, że Badaczka nie podjęła się analizy materiałów ikonograficznych, co wzbogaciłoby wartość publikacji. W rozdziale został również pokreślony problem cenzury w odniesieniu do obchodów setnej rocznicy niepodległości USA. Autorka zaznacza, że w prasie przedrukowano fragment Deklaracji Niepodległości, ale mało pisano o polskich bohaterach rewolucyjnych: Tadeuszu Kościuszcze oraz Kazimierzu Pułaskim. Wyjątkiem był felieton Ernesta Świeżawskiego na łamach konserwatywnej „Biblioteki Warszawskiej”.

Monografia została bardzo ładnie wydana, ale niestety praca redakcyjna nie została wykonana zbyt starannie. Czytając książkę co jakiś czas można natknąć się na błędy lub niedociągnięcia edytorskie, które co prawda nie wpływają w dużym stopniu na wartość książki, ale rażą. Na przykład dłuższe cytaty zapisane są mniejszą

zczionką i w większości przypadków odróżniają się od tekstu głównego. Zapomniano jednak o tym na stronach 181 i 332. W niektórych miejscach w odsyłaczach numery przypisów nie są zapisane w indeksie górnym (s. 244, 291–292). Na stronie 250 akapit zaczyna się od małej litery. Pojawiają się też literówki i rozmaite lapsusy. Na przykład na stronie 105 mamy „*spoil system*” zamiast *spoils system*, a na s. 225 jest „Harpers Magazine” zamiast „Harper’s Magazine”. Co więcej, jako stolica stanu Kentucky podany jest Frankfurt (s. 300), kiedy jest to Frankfort. Na s. 330 jest też błąd w przypisie nr 277, gdyż w zdaniu, do którego jest ten odsyłacz, zamieszczone są obserwacje Fryze, a przypis odnosi się do tekstu Karłowicza.

Podsumowując, monografia Anny Stockiej jest bardzo ciekawą i potrzebną publikacją, która uzupełnia lukę w polskiej historiografii na temat bardzo ważnego okresu w dziejach Stanów Zjednoczonych po wojnie secesyjnej. Pokazuje jak wyglądała sytuacja w tym kraju po bratobójczej wojnie, jaki obraz tego kraju był kreowany dla polskiego czytelnika oraz kto i dlaczego pisał o tym szybko rozwijającym się państwie. Ze względu na podjętą w książce tematykę, powinna ona zainteresować przede wszystkim historyków, prasoznawców oraz amerykańistów. Można mieć tylko nadzieję, że podobna publikacja powstanie na temat samej wojny secesyjnej.